Frumoasă etate a femeilor

Chestiunea vârstei a fost mult disputată de-a lungul istoriei. Frunusețea ademenitoarea fost fixată în jurul vârstei de 30 de ani. De la Elena și Cleopatra, mai toate femeile care au ajuns să stăpânească inimile bărbaților, s-au aflat la culmea puterii lor atunci când s-au aflat mai aproape de 40 de ani, decât la 20. O domnișoară de 17 ani l-a chestionat pe Honore de Balzac cum de lui îi plac companiile femeilor apropiate de 40 de ani. Romancierul i-a răspuns că împrejurarea se datorează faptului că pe când un bărbat se luptă „să stoarcă inima unei tinere fete, după 30 de ani femeia se luptă pentru a fi iubită".

Femeia după 30 de ani știe să se impună prin grațiile sale, dar are și norocul să pătrundă cu tact atât slăbiciunile, cât și însușirile bărbatului. Fiecare bărbat vanitos este bucuros să fie condus de o „femeie isteață și demnă de iubire, dar numai în cazul în care femeia știe să se prezinte ca și când ar fi condusă de bărbatul conducător". Așa petrec cu voioșie bărbații în compania damelor râvnite și trecute de 30 de ani. Cu toate acestea nici un bărbat nu refuză „trufandalele" delicatelor domnițe.

REVISTA PENTRU FEMEI

De mult se simţea lipsa unei foi beletristice la români, mai ales cu referire la partea femeilor, care nu aveau nici aplecare, nici destinul a se ocupa cu politica, sau cu treburi ştiinţifice. Într-adevăr, femeile române din Ungaria (ba doar şi surorile din Ardeal), dacă „am avut plăcerea şi dorul de a citi scrieri beletristice (şi oarecare şi câte femei sunt, cărora nu le place acesta lectură?), am căutat să citim în limbi străine şi prin acesta împrejurare noi o mărturisim, fără să ne fie ruşine, am rămas foarte îndărăpt (în urmă – n.n.) de bărbaţii naţiunii noastre în cultura naţională. Câte scrieri beletristice s-au strecurat din Principatele române, au fost prea puţine, pentru a putea stinge setea, şi noi am căutat şi căutăm să citim ungureşte, sau care ştie, şi într-alte limbi. Subscrisa îmi exprimasem dorul şi speranţa pentru înfiinţarea unei foi beletristice încă în 1861 (n.n*.). Şi asta speranţă deşi cam târziu, astăzi e realizată prin Dvs. Numai că dorinţele oamenilor cu timpul se înmulţesc şi ele. Noi am dori dar astăzi de la „Aurora" noastră, ca, de se poate, să ne aducă şi barem descrieri de port** (de modă - n.red.) naţionale şi franţuzesc, căci alte porturi vom mai avea ocaziune a le cunoaşte. Salutăm din inimă pe „Aurora Română", care răsare, să lumineze şi spiritele femeieşti! Mulţămită întreprinzătorilor! Iară voi surori române, arătaţi-vă în faptă, că sunteţi fiice adevărate ale naţiunii! De acum nu ne vom mai putea scuza, că pentru aceea purtăm jurnale străine, pentru că nu avem româneşti!”***, semna Iulia Marchiş, preoteasă.

…….. *Foaia pentru minte inimă şi literatură, nr. 10, miercuri 8 martie 1861, p. 80. (Apariţie sub redacţia responsabil Iacob Mureşan). În acel număr, printre alte doamne din Beiuş, în numele cărora semna, cu numele Iulia Marchiş, născută Vultur, profesoară, apărea şi subscripţia la fondul Gazetei Transilvania cu preambulul: „căutaţi şi vedeţi, Că bun e Domnul!”, suma de 5 florini, alături de Terentia Deseanu, născută Vultur, profesoară. 5 fl. Şi alte 30 de doamne din Beiuş. **Asta atârnă numai de la numărul prenumeranţilor, altfel dorinţa noastră este, ca mai întâi să putem publica foaia noastră mai adeseori, sau cel puţin în format mai mare şi după-aceea să ne îngrijim de jurnale de moda, însă şi până atunci vom comunica un articolaş în asta privinţă.(Redacţia). ***St[imata]. Doamnă ne va ierta, că cutezarăm a şterge ordurile din urmă, ce se refereau la personalul redacţiunii. (Red.)

……

În scrisoarea adresate „Gazetei Transilvania”, la 8 martie 1861, semnau surorile profesoare, născute Vultur, cu numele: Iulia Marchiș (preoteasa, viitorului protopop de Carei, George Marchiș), Terentia Deseanu, în numele a 30 de doamne din Beiuș o emoționantă scrisoare care însoțea dorințele acestora. Dintre numele doamnelor contribuitoare remarcăm: Rozalia Lucaciu, Văduva Moise Popovici (fost protopop de Beiuș), Veturia Roman (soția deputatului, cea care a susținut și războiul de independență), contribuție față de care redacția se angaja a face „favoarea sexului frumos al națiunii, care ne (de)obligă cu generozitatea atât de nobilă sin consimțământ național”* Considerând că și în piepturile doamnelor bate același sentiment patriotic ca și la bărbați, sexul frumos Beiușan, își exprima în fapte adeziunea pentru susținerea unei cauze, considerate de ele un îndemn la fapte și ca rezultat, cele 30 de donatoare, au colectat suma de 100 florini și o contribuție importantă în natură. Româncele bihorene deși nu se lăudau cu o intensă lectură românească, din lipsa unor asemenea tipărituri, și al „prețului îndoit” al celor care totuși ajungeau în zonă, precum și al puținelor cărți, exprimau „dorul damelor române de a se abona la ceva jurnale românești care ar publica materiale interesante pentru femei”, pentru a îndrăgi „literatura națională prenumărându-se a citi și doară și a scrie”*. Dorind consoartelor de același sex succes în a le întrece în susținerea cu fonduri își exprimau și speranța că tinerii literați se vor orienta și spre subiecte care preocupă damele române din Beiuș. Iată cum apelul damelor din Țara Beiușului a prins repede faptă, începând cu nr. 12 și 13 din martie 1861, s-a introdus o rubrică „Către on, femei române!”, în care era descris portul popular. Unei doamnei române îi era recomandat a purta „piept la veșmânt, în formă de scut, împrumutat de la romani, pentru a păstra tradiția străbună și a străluci prin port și fapte”, asemenea pieptului mamei lui Ștefan cel Mare. Umărul cu mâneca scurtă, însemna bărbăția veche la români, dar și greutățile lor, parte trebuind a fi luate pe umeri de femei. Modestia și civilizația recomandă să nu se poarte „brăcinare goale, și să se vadă pielea, oricât ar fi de mândră, mai puțin la umeri”*. ……. *Ibidem ……

OTILIA MARCHIȘ, ÎN ȚARA SOARELUI RĂSARE

Otilia Cozmuța
a scris primul articol în limba română de critică de artă
*dedicat sculptorului francez Augustin Rodin**

Peste timp, fiica distinsei preotese, din Beiuș, Otilia de Cozmuța, avea să ne lase informații interesante despre cultura, arta și viața din țara soarelui răsare, în reportaje publicate în revista Luceafărul, în urma unei colaborări care a continuat și după 1940, pe atunci doamna Bölony era stabilită la Budapesta. Multe se știu despre Otilia Marchiș (1873-1951)*, doamna cu statuie în Carei, alături de poetul maghiar Ady Endre, și el originar din Mincențiu (astăzi Ady Endre), dar, probabil, mai puțin cunoscut este reportajul său făcut în Țara soarelui răsare, în 1904. Portul japonez Yocohama, cel mai important și impresionant, pentru Otilia de Cozmuța (soția lui Cornel Cozmuța de Cernești, secretar la direcțiunea oficiului poștal din Sarajevo-Bosnia, împreună cu care avea să facă o lungă călătorie în extremul Orient), după cum aflăm din revista „Luceafărul", de sub direcțiunea lui Octavian C. Tăslăuanu. Portul reprezenta, la momentul debarcării sale, cel mai important centru comercial pentru străinătate. În deschiderea unui articol, Otilia amintea despre dezvoltarea capitalei pornită ca o trecătoare de-a lungul țărmului, în anul 1859, devenise rapid cel mai important și lipsit de vijelii port din golful Tokio, cu peste 65.000 suflete, din care peste 25.000 de străini s-au apropiat de capitala niponă. Distanță de 4-5 km a capitalei față de golf a fost legată de cu o cale ferată, în anul călătoriei Otiliei.

..... *Apud Constantin Moșincat, *Pași pe caldarâm. De la pace la diktat (1815-Viena-1940). Încrustări istorice-buletindecarei,* Editura Primus, Oradea, 2020, p. 276; Despre familie Vezi detalii în *buletindecarei:* vgeneralul Berthelot în vizită la Carei.

**Pentru date biografice vezi: Claudiu Porumbăceanu, Bujor Dulgău, Oameni din Sătmar, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2000, p. Născută în comuna Homorod (comitatul Sătmar), la 1870, fiica protopopului George Marchiș de Carei, și sora președintelui Partidului Național Român din Carei, Gheorghe Marchiș, participant la Alba Iulia. .....

Interesantă constatarea făcută de scriitoare cu privire la construcția căii ferate, făcute cu material englezesc, adus „bucată cu bucată” și inaugurată de Micado (împărat japonez, după numele aceluia cu religie de cultură străbună, care s-a arătat la 660 î. Ch.), după modelul căruia și împăratul în funcție, s-a costumat cu portul japonez, arătându-se astfel poporului japonez, și nu ca un împărat Zeu. Întâmpinată de consulul austro-ungar, a continuat drumul său ca printr-o „grădină englezească” plină de șine de tramvaie, asemenea celor europene și americane, fapt pentru care a preferat să se deplaseze cu „jinrikcha” (taxiul de atunci, tras de un țăran japonez). Din acel tradițional mijloc de transport a admirat, sătmăreanca pictoriță, splendoarea florilor multicolore din Tokio. Cartierele și cercurile „cho”, răspândite peste tot îi crease impresia unei piețe spațioase, în care comercianții făceau reclamă propriilor produse. În vacarmul general, copii „lansează balauri de hârtie, și împiedică circulația”, constata Otilia**. Datorită cutremurelor dese casele erau joase, cu un singur etaj, și acoperite cu paie, scândură, ceea ce, la prima vedere, lăsa impresia unei uniformități arhitecturale. Informații complementare despre Japonia aflăm din articolul semnat de T.O. Codru, care amintea de drumul lung până la ajungerea „peste nouă mări și nouă țări” pe pământul insular „locuit de oameni minunați și ciudați”*** dar harnici și disciplinați. Interesant era obiceiul bărbaților, inclusiv al obiceiurilor religioase. Japonezii tradițional, se căsătoreau de tineri deși avea o „înălțime de 150, culoarea feței gălbuie, păr negru, cultivat cu grijă”, deci la vremea adolescenței. De pildă, în 1900, numai unul dintre bărbații căsătoriți avea peste 22 ani, ceilalți de la 15 ani în sus. Japonezii aveau respect față de cei mai mari și sentimentul de echitate. Numai patriotismul lor „nemărginit este întrecut de dragostea pentru frumos”, era de părere autorul reportajului.

.....

*Din respect pentru împărat nimeni nu-i pomenise până atunci numele, decât numele palatului său. ** O româncă în Japonia, în Luceafărul, nr. 14-16, 1904, p. 265; *** Ibidem, p. 260. .....

Japonezii epocii „poartă haine frumoase, de mătase, împodobite cu flori și fantezii, iar țăranii poartă haine de cânepă”. Oameni educați proveneau de la facultăți și școlile europene de agricultură și inginerie. Femeile aveau o educație nu „tocmai strălucită” cu toată străduința împărătesei Haruco (Primăvara). În casele japonezilor, Otilia Cozmuța (Marchiș) n-a găsit scaune, numai rogojini pe care, cu picioarele încrucișate, a servit orezul, ca hrană principală, cu pește crud, vin de orez, ceai. Ea a surprins și obiceiul femeilor care „fumează ca și bărbații”. În jurul caselor pământul era lucrat cu hărnicie, conform obiceiurilor păstrate de la Zeița soarelui, al cărei templu era dărâmat și reclădit la fiecare 21 de ani. Despre animale, vizitatoarea orientului, spunea că „au cai cam urâți și vaci cu lapte numai pentru viței”*, dar sunt pricepuți cu industria viermilor de mătase. În istorisirea drumului printre samurai, Otilia amintea de obiceiul acelor „cavaleri dovediți de adversari că-și făceau harakiri”, în loc să se supună. De la 1868, în istoria Japonie, începuse o nouă eră: a luminii (meiji**), și care făcuse remarcabile progrese pornite chiar de la casa imperială.

.....

*Ibidem, p. 262: ** Era Meiji, este denumirea unei ere în istoria Japoniei, dintre 23 octombrie 1868 și 30 iulie 1912. Această eră reprezintă prima jumătate a Imperiului Japonez, în timpul căreia populația Japoniei au trecut de la o societate feudală autoizolată supusă riscului de colonizare de către marile puteri europene, la un stat național modern și industrializat, devenind o nouă mare putere influențată de idei științifice, tehnologice, filozofice, politice, juridice și estetice occidentale. Ca rezultat al adoptării, la scară largă, de ideii radical diferite, Japonia a suferit schimbări profunde care i-au afectat structura socială, politica internă, economia, armata și relațiile internaționale. Era corespunde cu anii de domnie a Împăratului Meiji, după care a urmat împăratul Taishō și era Taishō. .....

Cariera artistică, eroina noastră din poveste, a început-o târziu, după ce la Budapesta făcuse în casă broderie cu o „artă desăvârșită”, a luat lecții de pictură, cu progrese uimitoare, care au îndemnat-o spre studii de perfecționare la München, unde a luat premiul întâi cu: „*Visul lui Iacob*”*, având motivul biblic. Până în prezent nu ne este cunoscută această lucrare. Ce frapează, în schimb, în reportajele sale este tocmai frumusețea reprezentării japonezilor surprinși în ipostaze diferite. Ea își exterioriza astfel gândirea despre redarea frumosului ca expresie artistică, fără o pre-cugetare, aproape involuntar, de unde deducem că pregătire sa artistică a fost una profundă, cu reflectare psihologică a suferinței, a zbaterii omului de rând japonez pentru existență, cu o emoție sufletească remarcată. Desigur că tema biblică la care Otilia a recurs nu era una nouă. Și tocmai contrariul acesteia surprinde aprecierea și premierea, presupunem, că acesta reprezenta un curent de primenire a artei îmbătrânite, folosite de pictorii occidental sau și cei bizantini de redare. A continuat să studieze în Italia și în călătoria făcută în Japonia. A scris mai multe lucrări despre China și Japonia, în urma călătoriei sale de după anii 1900, publicate în reviste din țară și străinătate, colaborarea cu Luceafărul fiind de lungă durată**.

…….**Visul lui Iacov* – ca temă biblică este o imagine a visului misterios al Patriarhului Iacov, descris în Cartea Genezei. . În prima etapă a călătoriei sale Iacov, cel alungat, ajunge într-un loc și înnoptează acolo. Acolo îl vedem ca om singuratic având ca perină o piatră, deasupra lui numai cerul și în jurul lui întuneric. Însă oricât de ciudat ne-ar părea aceasta, exact în acest loc singuratic, pe patul pietros, pe care l-a adus păcatul, îl întâmpină Domnul. La patul tatălui său, la locul păcatului său, Domnul nu a avut nimic să-i spună. Dar în locul pustiu, unde l-a adus păcatul, se apropie Domnul și transformă patul lui incomod într-un loc de corectare și de mângâiere. Cu tot eșecul lui mare, Iacov a fost totuși un om al credinței și binecuvântat de Dumnezeu. Eșecul lui i-a adus realmente numai încercări și necazuri; însă prin credința sa el a obținut o bună mărturie și un loc printre eroii credinței ai lui Dumnezeu din Vechiul Testament (Evrei 11,9+21). Visul este descris în adormit, în spatele lui este un copac, iar pe de altă parte o fascicolă de lumină turnând dintr-un cer albastru-albastru. Juxtapunerea volumelor primului plan, care are loc în diagonală, dovedește senzația fină de lumină a artistului și compoziția sa excelentă.

** Szenvedesek Kanyve (Cartea suferințelor), Viena, 1921 (ed. II, Budapesta, 1975); Sur le chemin des douleurs. Paris, 1924; Calvarul unei femei (Pe drumul durerii). Bucuresti, [1925]; Der Kerker von Budapest. Ein Buch der Schmerzen, Dresda, 1925; Veg der Smarten, Amsterdam, 1925; Anatole France barangolasai. Budapesta, 1924; Anatole France satai. Budapesta, 1929; Promenades d'Anatole France, Paris, 1929; Visage de Bourdelle, Paris, 1931; Ady is Boloni Parizsaban. Itoka naplajegyzeteibol ffn Parisul lui Ady si Boloni. Din însemnările jurnalului lui Itoka), introducere, ed. si note de Illes Dona, Budapesta, 1974. ……

Vasăzică, Otilia (n. Marchiș) de Cozmuța, după ce făcuse călătoria în *Țara soarelui răsare* ne-a lăsat interesante aprecieri despre arta japonezilor, spunând despre „furnicarul din jur” că aparținea unor „artiști înnăscuți, care împodobesc aproape tot ce le vine în mână cu broderii”*. Zvâcnirea lor artistică revărsată cu simț artistic în case, haine, unelte depășeau așteptările artistei care încerca o paralelă cu arta europeană. Remarca și faptul că genii artistice existau, fără dor și poate, peste tot în lume dar în Japonia era o „întreagă lume de artiști”. Pe cel mai simplu articol japonez există amprenta lor caracteristică. Ei „iubesc desenurile bizare, efectul grotesc, elementul monstruos, nota neobișnuită”**, citând în acest sens minunații artiști Hocusai și Utamaro***. Văzând opere de artă de o asemenea dimensiune și frumusețe cu siguranță că valoroasa artistă sătmăreancă a căutat forme și expresii artistice pe care le-a descoperit în tot ceea ce o înconjura. Deși nu cunoșteau, sau cel puțin nu practicau, pictura în ulei, marile tablouri erau făcute pe hârtie și mătase, decorate artistic cu acuarele și tuș, botezându-le „Kamemono-uri”, dar care nu respectau regulile perspectivei, și efectele umbrelor, totul fiind realizat în plan. Otilia remarca că realizate astfel, nu din neștiință, ci ca stil de decorațiune în plan, asemănătoare și de inspirație chinezească, dar preluate și schimbate în spirit japonez. Formele erau „transmise ereditar”, fapt pentru care doar cunoașterea de aproape poate duce la cunoașterea lor intimă, și a conținutului mesajului.

..... **Despre arta japonezilor*, în *Luceafărul*, nr. 14-16, 1904, p. 268 ***Ibidem* ***Opera sa a început să apară în anii 1770 și a ajuns la proeminență la începutul anilor 1790 cu portretele sale de frumuseți cu trăsături exagerate, alungite. A produs peste 2000 de imprimeuri cunoscute și a fost unul dintre puținii artiști ukiyo-e care a obținut faima în toată Japonia în timpul vieții sale .....

Utamaro: Hideyoshi și cele cinci neveste ale sale. Văzând florile de cireș la Higashiyama Toate formele, fiind făcute totdeauna din memorie, erau reprezentările imaginii rămase și nu după modele din natură. Așa că nici munții colorați cu albastru nu păreau „fabuloși chiar dacă au strecurate și figuri de floră sau monștrii în aceeași tonalitate de culoare”. Deși totul se reda din memorie, răsfoind schițele lui Hocusai*, artista europeană rămăsese impresionată de „cât de mult au studiat natura maeștri lor”. În revista Luceafărul, în articol dedicat artei originale japoneze, era prezentată o pictură pe mătase, reprezentând portretul, în profil al unei doamne japoneze, îmbrăcată cu kimono-u, având în mâna stângă o creangă cu frunze și flori, realizare din memorie, din poziția „în genunchi, pe hârtia întinsă pe pământ, unde totul se împodobea cu linii lungi și fine, totdeauna aceleași”**, astfel că în atelierele „maeștrilor mici” se respectă tradiția. Atelierele tradiționale, constata Otilia, aveau ca formă tradițională, predominantă, florile, păsările, peștii, insectele, într-o admirabilă armonie de culori. Uneori din grabă, cu un singur gest de mână, unii încercau a exprima orice, iar alții pictau chiar și cu picioarele, cu penelul între dinți, ca niște „acrobați ai penelului”. Înainte de a face o pictură propriu-zis, nu realizau desenul precum pictorii europeni, ci direct realizau pictura, de sus în jos, pe care o încheiau astfel la partea de jos a hârtiei. Ce s-a pictat, rămânea bun făcut, fără corecturi, ori reveniri la forme. Dintr-un asemenea motiv cei mai mulți preferau a lucra în tuș, pictura acuarelei fiind mai pretențioasă, dar și mai bine plătită.

..... * Hocusai „Marele Val” este creația marelui artist, în fapt o xilogravură creată prin tehnica blocurilor de lemn de artistul ukiyo-e japonez Hokusai. Imaginea a fost publicată între 1829 și 1833, ca prima imagine din seria Treizeci și șase de imagini ale Muntelui Fuji. Este cea mai faimoasă operă creată de Hokusai și una dintre cele mai cunoscute opere de artă japoneză din lume. Deși uneori s-a presupus că este un tsunami, este mult mai probabil ca valul să fie un val seismic de dimensiune mare. Ca în multe dintre imaginile din serie, este ilustrată zona din jurul Muntelui Fuji într-un moment specific, iar muntele apare în fundal. .....

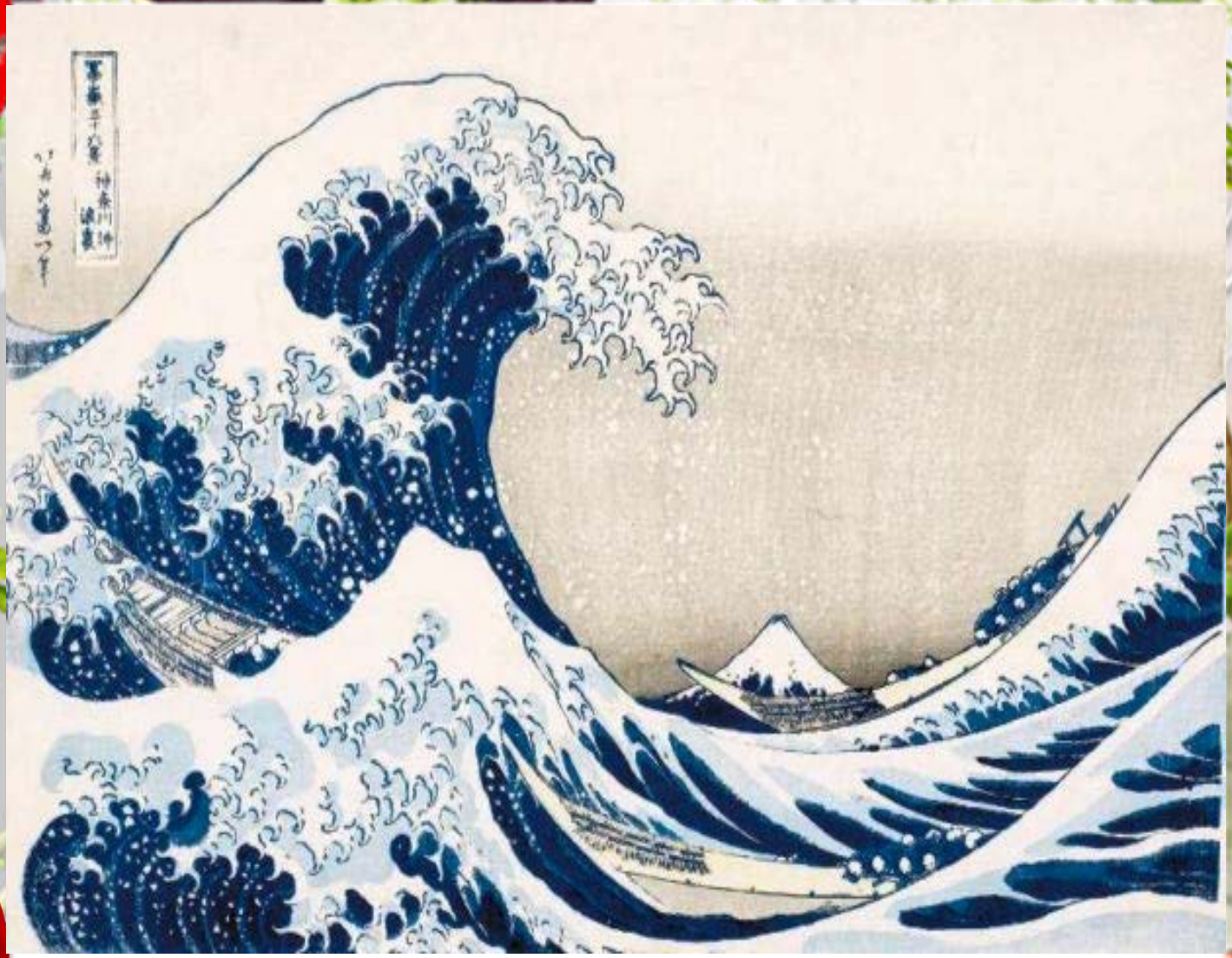

Hocusai – Marele val

Despre sculptură, importată tot din China, fin cunoscătoare, Otilia Cozmuța remarcă că nu a atins proporții monumentale, din lipsa materialelor de transpunere: marmură, fildeșul fiind foarte scump, iar pietrele erau foarte greu de lucrat, cu excepția granitului din care erau cele care-l înfățișau, în special pe Budha, făcut după tipicul importat din India, amplasat în fiecare oraș. Statuile zeilor și zeițelor din temple făcute din lemn aveau decorațiuni pictate în multe culori. Micile obiecte religioase erau realizate din fildeș, bronz și lemn, reprezentând măști, oameni și animale, unele de „netăgăduită valoare artistică". Colecționarii adună, în special, statuete din bronz, exportate cu miile în Europa, fie și ca replici, perfect reușite. Neîntrecuți maiștri ai metalurgiei cizelează totul cu măiestrie și „încrustează figuri de aur și argint în deosebitele părți ale săbiilor"***. Chiar și oglinzile odată nu erau altceva decât foi de bronz șlefuite. Interesantă relatare cu privire la turnarea clopotelor, cu rol de „deșteptare a lumii la incendiu". Acestea erau de mari dimensiuni, împodobite cu fel și fel de reliefuri. Clopotele erau sfințite cu mare ritual, cum se practica și prin Europa, în cazul clopotelor noi, dar la turnare în arama fluidă aruncau piese de argint, în cantitate mare, care se topea. Europenii, cumpărau clopotele, plătind greutatea bronzului, le topeau pentru recuperarea argintului, până când s-au prins japonezii și au sistat exportul. Industria porțelanurilor artistice era înfloritoare în Japonia de la începutul veacului al XX-lea. Vechile articole de veselă, carafele au întrecut meșteșugul chinezesc.

..... **Ibidem, p. 269; *Ibidem*, p. 270 .....

Arhitectura nu era suficient dezvoltată datorită deselor și devastatoarelor cutremure, dar casele aveau eleganță, deși semănau între ele, „sunt frumoase ochiului, oferind o frumoasă, armonioasă priveliște între părți și ansamblu”. Totul în jurul construcțiilor era îngrijit, ornat cu flori din belșug, grădinile „sunt adevărate parcuri mărunte”, în care câte un „tufiș strâmb” se răsucea în jurul unui colos de piatră ornamentându-l. Altoitul a fost ridicat la rang de artă în Japonia. Astfel că, într-un „pom poți culege, două trei feluri de fructe, iar în aceeași floare nuanțe și chiar culori diferite”. Idealul plantelor japoneze era dată de planta care nu lipsea din orice casă: crizantema, floare care împodobea și armele, iar simbolul stilizat al ei, nobilimea o folosea ca emblemă. Așa de frumos colorat era un buchet, cu nuanțe diferite al petalelor, încât nu se putea distinge dacă era artificial sau natural. Stilul artistic revărsat în flori a impresionato pe artista sătmăreană. Pictură japoneză pe mătase Reportajul japonez, din abundență ilustrat cu portrete și lucrări de artă, ne-o prezintă pe Otilia de Cozmuța într-un splendid chimonou, cu o umbrelă imensă, îmbarcată într-o jinrikcha, trăsurică trasă de un japonez cu o pălăriuță, tip umbreluță, pe o stradă din Japonia, probabil în căutarea unui șimbun (vânzător de gazete) pentru vestirea Banzai! (victoria împotriva rușilor). În altă ipostază ea apare alături de camerista, așezată în pridvor, pe o rogojină, cosând costum japonez. Inspirați de americani (ajunși la 1858 pe plajele nipone) japonezii au scos, la 1864, prima Gazetă (Șimbunși), dar au ajuns la peste 2000 de titluri, cu tiraj de peste 94 milioane, pe vremea vizitei artistei sătmărene în țara soarelui răsare.

Gazetele, în general, exprimau prin redactorii șefi politica internă și poziția gazetei, în timp ce de politica externă se ocupa adjunctul. Țigara din gură și ceaiul de pe mesele gazetarilor lipsea numai când se termina. Culegătorii de litere, a celor peste 9500 de caractere chinezești, cu care se imprimau gazetele, erau prost plătiți, cu toată munca migăloasă și greu prestată, pe câte 6-8 pagini, cât avea ca format o gazetă.

Redacțiile gazetelor japoneze lucrau cu entuziasm. Bărbații, cei mai mulți școliți prin Europa, scriau chiar și reclame cu metafore originale: „mătăsurile dulci și moi ca obrajii unei femei frumoase, și colorate ca un curcubeu", iar expediția lor se făcea, potrivit aceloraşi reclame: „cu îngrijire asemenea celei, ce-o are o soție tânără pentru soțul ei". Absolut superbe vorbe ticluite, îmbietoare, oferte de nerefuzat, am putea spune. Totodată ele reflectă și înmănunchează admirabil cultura din familia niponă, al respectului femeii față de bărbat, al delicatelor și aleselor sale aprecieri față de măiestria desenelor și modelelor pictate pe coloratele mătăsuri. Veștile lumii „pătrundeau cu iuțeala unui glonț de tun"* în coloanele gazetelor, ieftine ca preț, deși cu multă trudă realizate, scriau absolut orice le permitea guvernul. Cât privea libertatea presei, afectată de cenzura, destul de relaxată, nu ducea la procese și condamnări de redactori-patroni, deși procedura suspendării era ușoară. Revistele literare și științifice aveau mică căutare.

Artista sătmăreană a fost impresionată de obiceiul japonezilor de a-și schimba când doreau și voiau a alege din cele trei nume de botez. La vârsta de o lună primeau un nume, la templu când avea loc și botezul. Pe o hârtiuță erau însemnate trei nume deosebite, iar băiatul purta mai întâi pe acela pe care era scris numele scăpat prima dată pe pământ. La trei ani și apoi la 15 ani alt nume, din celelalte. Al patrulea putea fi schimbat la căsătorie, asemănător obiceiului chinezesc. În alt număr din „Luceafărul", Otilia de Cozmuța avea o frumoasă poveste, bogat ornamentată cu metafore, despre „floarea de Jedo"**, în care o tânără și frumoasă eroină se îndrăgostise de un tânăr „provenit dintr-o familie de rând". Și artista redă fascinanta povestire din care spicuim: „Tatăl fetei, cu toate insistențele și rugămințile fetei nu se învoia la căsătoria lor. Mai mul el hotărâse să-l omoare pe tânăr ca să scape de el. Fata se topea și-i ceru tatălui o ultimă dorință: s-o îmbrace în haina ce-o avuse când l-a cunoscut pe tânărul dispărut și așa s-o ardă pe rug. Rugul ridicat în curtea templului a fost aprins, iar haina tinerei luată de vânt a prins casele din jur. Tot orașul ardea, peste 20 mii de jertfe și cinci zeci de mii de case făcute scrum. Legenda spunea că în incendiu se pustiise și tatăl cu inima de piatră, pedepsit de Dumnezeu. Astfel și orașul Jedo a rămas în ruine. De acolo se trage și numele „floare de Jedo", precizează autoarea.

...*Ibidem*, p. 275: ** Otilia de Cozmuța, *Floarea de Jado* și incendiul în Japonia, în *Luceafărul*, nr. 17, 1904, p. 294 ...

LUCRăRI DE ARTă JAPONEZă

Foarte interesante sunt detaliile legate de obiceiurile, solidaritatea și respectul japonezilor față de vârstnici. Clopotele din orașe, atârnate de un stâlp înalt, la care accesul se făcea pe o scară de funie, vesteau incendiul iscat, iar toate celelalte clopote urmăreau progresul focului pe care îl vesteau din aproape în aproape. Astfel sunetul localiza incendiul. Cel care avea vreun vecin sau cunoscut în cercul focului intra pentru a-l ajuta și nimic nu-l putea împiedica spre a salva din pericol proprietarul casei. Proprietarul care era samurai se încingea cu două săbii pentru a pedepsi pe eventualii hoți. El nu părăsește averea numai după ce e mistuită de flăcări, cerând adăpost unei rude. În zilele următoare mulțumește celor care îi înapoiază din obiectele salvate. Aflam din această istorisire că după devastatorul incendiu Tokio, orașul a fost reconstruit în 7 ani. După cum reiese din reportajele japoneze semnate de Otilia Marchiș putem remarca sensibilitatea sa artistică față de cotidianul surprins în țara soarelui răsare. Și ea, alături de multe alte femei române, care de-a lungul veacurilor au stat neîntrerupt de veghe, alături de marii bărbați pentru sprijinirea războiului de independență și unitate națională, pentru propășirea ființei naționale, așa cum au știut mai bine.

La ceas aniversar merită omagiul nostru, esprimat prin frumoasele versuri ale cântecului: *Jos pălăria pentru femei!*

La mulți ani!

Oradea, 8 Martie 2021

Col. r. Dr. Constantin Moșincat